
**CONTEMPORARY ISSUES AND PROBLEMS IN RECOGNITION OF
PROFESSIONAL QUALIFICATIONS IN BULGARIA AND THE EUROPEAN UNION**

Nikola Sabev, Ph.D

“Angel Kanchev” Russe university, Bulgaria, Faculty of public health and health cares

nikola_sabeff@abv.bg

Abstract: The free movement of people or the right of workers and free lancers to live and work in another EU member country is one of the four main freedoms in the Agreement for the foundation of the European community (the so called Roman agreement signed in 1957). The performance of economic activities in the EU countries is the main right of citizens, subject of the agreements of the European community system. However, each member state of the EU has the right to require the possession of specific professional qualification, which usually is provided on its territory. This fact is an obstacle to the free movement of particular people in the EU, because they possess different professional qualification obtained in their country. A significant normative achievement of the European community law is the non-discriminating treatment of legally employed workers in a country which is different from their country of origin. There is an opportunity to submit or transfer of social insurance rights, which is the reason for more active administrative cooperation between the EU countries. In order to ease the performance of some professions, special norms and regulations for acknowledgements of qualifications and diplomas have been worked out. For some of them specific training on harmonized educational program is needed, in order the qualification to be immediately acknowledged in the EU countries. The acknowledgment of diplomas and professional qualifications is extremely important sector in the context of the social economic issues, concerning the freedom of people’s movement. The mutual recognition of diplomas and professional qualifications is a clue to a serious social phenomenon – the chance of the person to perform his profession, for which he has a qualification. The juridical apparatus of this phenomenon suggests a solution of the problems, especially the recognition procedures, via performing a mechanism for their simplifying. The recognition of the so called regulated professions has been applied. According to the community law they are professional activities. For them in certain EU countries, according to administrative and legislative regulations, a diploma is required. In the different EU countries the situation is different and the access to labor markets is regulated by quotas, special agreements for season workers, green cards systems, for certain professions etc. The current situation is taken as a starting point while the process of broadening of the EU and the access to labor markets in all the EU countries therefore must be as liberal as presently.

Keywords: qualification, recognition, education.

**СЪВРЕМЕННИ АСПЕКТИ И ПРОБЛЕМИ ПРИ ПРИЗНАВАНЕ НА
ПРОФЕСИОНАЛНИ КВАЛИФИКАЦИИ В БЪЛГАРИЯ И ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ**

Д-р Никола Събев, дм

Република България, Русенски университет „Ангел Кънчев”, Факултет по обществено здраве и здравни грижи, nikola_sabeff@abv.bg

Свободното движение на хора или правото на работници и лица със свободни професии да живеят и работят в друга държава-членка е една от четирите основни свободи, посочени в Договора за създаване на Европейската икономическа общност (т.нар. Римски договор, подписан през 1957 г.). Упражняването на икономически дейности в страните от Европейския съюз е основно право на гражданите, залегнало в договореностите в Европейската общностна система. Независимо от това, всяка държава-членка запазва правото си да изисква притежаването на специфична професионална квалификация, която обичайно се предоставя на нейна територия. Този факт поставя някои бариери пред свободното движение на определени лица в Европейския съюз, тъй като те притежават различна професионална квалификация, придобита в тяхната държава. Сериозно нормативно достижение на европейското общностно право е недискриминационното третиране на законно наети работници в страна, различна от страната им по произход. Създава се възможност за натрупване или прехвърляне на социално-осигурителни права, което предполага и по-активно административно сътрудничество между държавите-членки. С цел улесняване на упражняването на някои професии, се разработват специфични норми и правила за взаимно признаване на квалификации и дипломи,

като за част от тях се изисква конкретно обучение по хармонизирана образователна програма, за да може квалификацията да бъде директно призната в държава-членка на Европейския съюз. Признаването на дипломи и професионални квалификации е изключително важен сектор в контекста на социално-икономическата проблематика, свързана със свободата на движение на хора. Взаимното признаване на дипломи и професионални квалификации търси решение на един сериозен социален феномен – възможността на личността да упражнява професията, за която е получена квалификация. Правният апарат на този феномен предлага решение на проблемите, отнасящи се до процедурите за признаване, като предвижда механизъм за тяхното опростяване. Въведено е признаването на т.нар. "регулирани професии", които по силата на общностното право са професионални дейности, за които в дадена държава-членка чрез нормативни или административни разпоредби, се изисква притежаването на диплома. В различните страни от Европейския съюз ситуацията е различна и достъпът до трудовите пазари се регулира посредством квоти, специални договорености за сезонни работници, системи на зелени карти за дадени професии и др. Съществуващото в момента положение се счита за изходна точка, като процесът на разширяването на Европейския съюз и достъпът до трудовите пазари във всички страни - членки, следва да бъде поне толкова либерален, колкото е в момента.

Ключови думи: квалификация, признаване, образование

1. УВОД

Директива 2005/36/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 7 септември 2005 г. относно признаването на професионалните квалификации консолидира системата за взаимно признаване, която първоначално се основава на 15 директиви. Тя предвижда автоматично признаване за ограничен брой професии въз основа на хармонизирани минимални квалификационни изисквания (секторни професии), обща система за признаване на удостоверенията за обучение и автоматично признаване на професионалния стаж. По смисъла на Директива 2005/36/ЕО „регламентирана професия“ е професионална дейност или съвкупност от професионални дейности, достъпът до които, упражняването на които или един от начините на упражняване на които, са подчинени пряко или непряко на притежаването на определени професионални квалификации. В посочената директива са определени конкретните изисквания за образование и обучение по осем професии, две от които са „медицинска сестра – общ профил“ и „акушерка“. Образованието по тези професии е „регламентирано“, тъй като е специално насочено към упражняване на конкретна професия и включва курсове, допълнени при необходимост с професионално обучение и професионален стаж. Всички държави членки трябва да гарантират че институциите, осъществяващи обучение за медицински сестри, носят отговорност за координацията на теоретичното и клиничното обучение през цялата продължителност на програмата за обучение.

2. ИЗЛОЖЕНИЕ

Обучението за медицински сестри с общ профил гарантира, че те са придобили следните знания и умения:

- в областта на науките, основаващи общите здравни грижи, достатъчно разбиране на структурата, физиологичните функции и поведението на здравите и болните лица, както и на връзката между здравето и състоянието на човека и неговата физическа и социална среда;
- за характера и етиката на упражняваната професия и за общите принципи на здравето и здравните грижи;
- подходящ клиничен опит, който трябва да се планира още в учебната дейност и следва да бъде придобит под контрола на квалифицирани медицински сестри и в заведения, в които броят на квалифицирания персонал и наличното оборудване са подходящи за полагане на здравни грижи за пациенти;
- способност за участие в практическото обучение на персонала в областта на здравеопазването и опит в работата с такъв персонал;
- опит от съвместна работа с представители на други професии в сектора на здравеопазването.

Професионалната квалификация на медицинска сестра с общ профил трябва да удостоверява, че съответният специалист е способен да прилага достатъчно компетентности, независимо дали обучението е било проведено в университет, висше учебно заведение с признато равностойно ниво или професионално училище, или посредством програма за професионално обучение за медицински сестри. Тези компетентности са свързани с дефиниране на необходимите здравни грижи, като се използват актуални теоретични и клинични познания за тяхното планиране, организиране и полагане при лечението на пациенти

Twelfth International Scientific Conference
KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS
31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

въз основа на знанията и уменията, усвоени с цел усъвършенстване на професионалната практика. Изисква се компетентност за ефективна съвместна работа с останалите участници в здравния сектор, както и участие в практическото обучение на различни категории здравен персонал. Медицинските сестри следва да притежават компетентности за насърчаване на лица, семейства и групи от лица да водят здравословен начин на живот и да полагат адекватни грижи за себе си. Те трябва да овладеят предприемането на незабавни животоспасяващи мерки, включително в случаи на кризи и бедствия. Трябва да могат независимо да предоставят съвети, указания и подкрепа на лица, нуждаещи се от грижи. Техните компетентности следва да гарантират определено качество на реализираните здравни грижи, да осигуряват всестранны връзки и сътрудничество с представители на други ангажирани професии, да усъвършенстват професионалната практика на медицинската сестра от общ профил.

По отношение на професията „акушерка“ държавите-членки гарантират, че акушерките могат да получат достъп до упражняването на един минимум от дейности, свързани с предоставяне на подходяща информация и съвети по въпросите на семейното планиране, установяване на бременност и проследяване на нормалната бременност; извършване на необходимите прегледи за проследяване протичането на нормалната бременност, назначаване или препоръчване на необходимите прегледи за възможно най-ранната диагностика на всяка рискова бременност, изготвяне на програма за подготовка на бъдещите родители за тяхната роля, осигуряване на цялостна подготовка за раждането и съвети по въпросите на хигиената и храненето, подпомагане на родилката по време на раждането и наблюдение на плода *in utero* чрез съответните клинични и технически средства, водене на нормално раждане, а при спешен случай провеждане на раждане със седалищно предлежание, откриване при майката или детето на признаци за аномалии, които изискват лекарска намеса и оказване помощ на лекаря в случай на интервенция, предприемане на налагащи се спешни мерки в отсъствие на лекаря, преглед на новороденото и полагане на грижи за него, полагане на грижи за родилката, наблюдение на майката по време на следродилния период и даване на съвети за отглеждане на новороденото при най-добри условия, провеждане на назначено от лекар лечение, изготвяне на необходимите писмени доклади.

Професионалните сдружения и съсловните организации имат за цел да способстват за поддържането на висок стандарт в съответната област. За тази цел те се ползват от признаване под специална форма от държава-членка и издават удостоверения за професионални квалификации на своите членове, гарантират зачитането от страна на техните членове на правилата за професионално поведение, предписани от тях, и им предоставят правото да се ползват от професионално звание, съкращение или положение, отговарящо на тези професионални квалификации.

Република България като член на Европейския съюз, следва да постигне целите на Директива 2005/36/ЕО и Директива 2013/55/ЕО като въведе в националното си законодателство изискванията им. Така в националното законодателство Директива 2005/36/ЕО е транспонирана чрез нормите на Закона за признаване на професионални квалификации, който последно е изменен и допълван във връзка с присъединяването на Хърватия към Европейския съюз. В резултат от съвместна работа на заинтересованите институции на 20 ноември 2013 г. е приета Директива 2013/55/ЕС на Европейския парламент и на Съвета за изменение на Директива 2005/36/ЕО относно признаване на професионалните квалификации и на Регламент (ЕС) № 1024/2012 относно административно сътрудничество посредством Информационната система за вътрешния пазар („Регламент за ИСВП“). Измененията в Директива 2005/36/ЕО естествено водят и до изменения в националните правни актове, които транспонират това европейско законодателство. Законът за признаване на професионални квалификации е изменен през 2017 г., като хармонизира националното право на Република България с европейското в следните основни направления:

- За укрепване на вътрешния пазар и насърчаване на свободното движение на специалисти се гарантира ефективно и прозрачно признаване на професионалните квалификации чрез въвеждане на Европейска професионална карта. Това опростява процеса на взаимно признаване и е от полза за специалисти и компетентни органи. Оперативно режимът на Европейската професионална карта следва да се обслужва от Информационната система за вътрешния пазар (ИСВП), създадена с Регламент (ЕС) № 1024/2012. Очакванията са картата и ИСВП да засилят полезното взаимодействие и доверието между компетентните органи, като същевременно премахнат дублирането на административна работа и процедурите за признаване при компетентните органи чрез внасяне на повече прозрачност и сигурност за специалистите.

- В интерес на защитата на местните потребители в приемащата държава-членка предоставянето на услуги на временен или случаен принцип се обвързва с предпазни мерки. Такава мярка е изискването за най-малко едногодишен професионален стаж през последните десет години, предшестващи предоставянето на услугите, в случаите, когато професията не е регламентирана в държавата-членка по произход.
- Европейската система за трансфер на кредити (ECTS) се ползва от повечето висши училища в Европейския съюз, включително и в курсове за придобиване на квалификации, изисквани за упражняването на регулирана професия. В тази връзка се въвежда възможност за изразяване на продължителността на дадена програма освен в брой часове и в кредити по ECTS. Един кредит от ECTS съответства на 25-30 академични часа, като за завършването на една академична година се изискват обикновено 60 кредита.
- За гарантиране на високо ниво на обществено здраве, безопасност на пациентите на територията на ЕС и модернизиране на Директива 2005/36/ЕО, критериите използвани за определяне на базовото обучение по медицина се изменят, така че условията, свързани с минималния брой години и часове да станат кумулативни, без това изменение да занижава изискванията за базово образование по медицина.
- За увеличаване на мобилността при медицинските специалисти, които вече са получили квалификация и впоследствие следват друг специализиран курс на обучение, страните ще могат да предвиждат освобождаване от някои части от последващото обучение, ако те вече са били покрити в учебната програма за придобиване на медицинска специалност в дадена държава-членка.
- Новите предизвикателства пред общественото здравеопазване, използването на по-сложни и непрекъснато развиващите се технологии, предполагат капацитет за поемане на по-големи отговорности от медицинските сестри с общ профил и акушерките. Обучението им ще предоставя по-надеждна и насочена към резултатите гаранция, че са придобили определени знания и умения по време на обучението и са постигнали определени компетентности, за упражняване на дейности, свързани с професията.
- Задължително условие е специалистите да притежават необходимите езикови умения за упражняването на професията. Компетентните органи по признаване ще могат да прилагат проверка на нивото на владеене на език след признаването на професионални квалификации. За професии, свързани с безопасността на пациентите, проверката на нивото на владеене на език съгласно Директива 2005/36/ЕО ще се провежда преди специалистът да започне да упражнява професията в приемащата държава членка.
- Въвеждат се подробни задължения относно обмяна на информация. В бъдеще държавите-членки не само ще реагират на молби за информация, но техните компетентни органи ще трябва в рамките на своята компетентност да проявяват активност, като предупреждават компетентните органи на други държави-членки за специалисти, които вече нямат право да упражняват своята професия дори и временно поради дисциплинарна мярка или осъдителна присъда. Предупреждението ще съдържа всички налични подробности за прилагане на ограничението или лишаването от право и ще се подава чрез Информационната система на вътрешния пазар (ИСВП).
- В националното законодателство изискванията към обучението на медицинските сестри и акушерките са въведени в Закона за здравето и в Наредба за единните държавни изисквания за придобиване на висше образование по специалностите "Медицинска сестра", "Акушерка" и "Лекарски асистент" за образователно-квалификационна степен "бакалавър". В тази наредба са определени изискванията към продължителността и съдържанието на обучението, както и компетентностите, които медицинските сестри и акушерките трябва да притежават в резултат на обучението.

3. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Функционирането на системата за автоматично признаване зависи от доверието на гражданите и институциите към въведените изисквания, които са в основата на квалификацията на специалистите. Същевременно минималните квалификационни изисквания следва да бъдат достатъчно гъвкави, за да се избегне ненужното ограничаване на свободата на държавите-членки да организират своите образователни системи. Предвиденото въвеждане на „общи принципи на обучение“, чрез които се насърчава по-голям

Twelfth International Scientific Conference
KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS
31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

автоматизъм при признаването на квалификации за онези професии, които в момента не се ползват от него, е сериозен мотив за държавите-членки. Тези принципи ще представляват общи рамки на обучение, основани на общ набор от знания, умения и компетентности или общи изпити. Това би позволило, получените по общи рамки на обучението професионални квалификации, автоматично да се признават от държавите-членки.